

Artikelarkiv Arvesølv 2013

Skolelærerens erindringer om 2. Verdenskrig

af Lars Rud Hansen

Min far, førstelærer ved Munkebo Skole, Harry Rud Hansen, boede med sine forældre i Bremen fra han var 2 år i 1904 til han var 8 i 1910. Farfar havde en skotøjsfabrik med tilhørende butik i Bremen, men gik fallit med firmaet, så de måtte flytte tilbage til Danmark i 1910, nærmere betegnet Husby her på Fyn. Hvor far nedenstående skriver om en førstesvend Johan Ollen, var det farfars førstesvend på skotøjsfabrikken. Min farfar havde en broder, som var murermester i Bremen. Denne broder med familie besøgte mine forældre og mine 3 ældre brødre mellem 1910 og 1940. Af gode grunde var jeg først med på besøg i Bremen efter 2. verdenskrig. Det var i øvrigt denne broder der fik min farfar til at flytte fra Danmark til Bremen i 1904.

Hvornår far har skrevet nedenstående er mig ukendt, men det må være sket efter 1962, fordi han nævner amtsvejen, som blev omlagt dette år, men noget før hans død i 1981. Enkelte steder i fars håndskrevne erindringer har været svære for mig at tolke og redigere. Hvor jeg ikke har evnet dette, har jeg sat et (?)

Under krigen kom tyskerne til Munkebo for at holde skydeøvelser med deres kanoner. De blev stillet op ude ved Snekkeled, og man skød (fra gdr. Alfred Madsen) op over bakken ud på en af øerne i Odense Fjord. Beboerne på og omkr. Bakken var evakuerede, og vi havde bl.a. sognerådsformand Vilh. Petersen med familie fra Munkebo Bakke i vores hjem, mens det stod på.

Der var som bekendt 3 strenge vintre, og det var midt i vinterens hjerte med kulde og høje snedriver. Solen skinnede, men det var alligevel koldt, og jeg ser endnu de tyske soldater, der bankede armene, eller søgte læ i gårdene. Det fortælles, at de gerne ville smage øllet, og de ville også, hvis de kunne komme til det, have et slag kort. Hos en gårdejer ville de have et bord og sagde derfor: "Tisch, Tisch" (det tyske ord for "bord", red.). Gårdejeren troede, det drejede sig om noget andet - fortælles det - og sagde: "Det kan I gøre udenfor".

En tysk officer fortalte mig, at Danmark kaldtes "Schlagsahne-fronten" (flødeskumsfronten), fordi tropperne kom herop på rekreation. Den afdeling, som kom til Munkebo havde mange helt unge folk i deres rækker, og man sagde mig, at de var indsat for at udfylde de huller, som afdelingen havde mistet i kamp.

Kanonerne blev trukket af ret svære heste, antagelig belgiere eller stærke jydeheste. Der var 6 for hver kanon, og de gik luntende og søvngængeragtigt. Jeg kunne ikke lide at de tyske soldater slog nogle flerstrengede læderpiske på inderlårerne af hestene. Det må have gjort meget ondt på dyrene. Vi spillede kort i skolen, mens vi af og til hørte buldren fra kanonerne; men jeg havde nu mest travlt med at snakke og se på tyskerne, som holdt - nogle af dem ved Fjordgården og ved Brugsen på landevejen, som dengang gik igennem byen. Tyskerne kom 2 gange til Munkebo, og hver gang fra Odense.

I begyndelse af krigen blev alle vinduer mørkelagte, og man kom til at opleve barndommen igen med hensyn til det kunstige lys. Nu lå landsbyen og byerne i mørke, som de gjorde før det elektriske lys blev almindeligt. En nat blev man vækket af naboen, som var en slags vægter. Han råbte ret kraftigt, at der sivede lys ud. Men heldigvis var der da lys i huset. Færdslen på landevejen blev mindre, og man råvede i mørket som i gamle dage.

Snart opstod mangel på forskellige varer, og man oplevede, at man hos sin manufakturhandler købte tobak for kød, og øl købtes nu også af afholdsmænd og af nogle som aldrig drak øl. Nu ville man nemlig have sine rationer. I Odense f.eks. var der vise steder sortbørshandler. Man kunne sælge svinekort, kunstgødning o.m.a. Priserne steg hurtigt og løn- og prisstop blev indført. Det første holdt, men det sidste skete ikke.

Jeg tjente det samme ved at drive "Skyttehuset" - med en pløjemand; som hjælper - som på mit embede, skønt jeg ikke lagde så meget arbejde i landbruget; men jeg udnyttede alt fra afgrøderne. Embedet gav op mod en 5000 kr. om året, deraf den formidable sum af 485 kr. for kirke- og distriktssang samt kirkebogsføring, med ret og pligt til at komme i sort tøj og mindst bowlerhat. Den høje cylinderhat brugte jeg i begyndelsen af min Munkebo-tilværelse, indtil mine egne unger råbte: "Ha, skorstensfejer" efter mig. Det kneb for mange familier under krigen.

Som sædvanlig var jeg dum. En dag hjalp jeg som tolk et par tyske soldater på Vestergade i Odense med indkøb af smykker. Jeg var en slags tolk og vidste ikke noget om, at tyskerne udplyndrede os. På samme tid kom en mand stærkt blødende ind i forretningen. Han holdt sig på hovedet, og blodet flød ned af hans ansigt. Først senere var jeg klar over, at han var blevet slået ned af tyskerne på gaden. I det hele taget kunne man på landet slet ikke tænke sig, at sligt fandt sted. Men man blev klar over det, da Odense var i oprør mod tyskerne og kom til os på cykel til Munkebo for at hente mejeriprodukter hos vor nabo, Munkebo Mejeri. Munkebo mejeri blev først flyttet til Kerteminde senere.

En dag da vi sad på kroen, kom "Poul Tysker" (den i 1948 henrettede Poul Michael Hansen) og hans følgesvende ind. Vi blev grebet af angst alle sammen og skyndte os ud af kroen, det bedste vi havde lært. Nu var man ikke så blåøjet mere. Man hørte om modstandsbevægelsen; men vidste egentlig ikke noget. De underjordiske "blade" kom fra vidt forskellige kanaler, og da de var forbudte, var det, som om de brændte i hænderne.

Nogle gik i tyskernes tjeneste på Beldringe flyveplads, bl.a. en entreprenør i Munkebo. Vi kom sammen med dem mange gange, og nogle frarådede os at deltage i deres gilder; men vi syntes ikke, at vi ville slå hånden af dem, selvom de gjorde noget forkert. En enkelt mente, at vor skole ville blive saboteret. Det skete nu ikke; men entreprenørens bil blev sprængt i luften på hans fødselsdag. En anden var en arbejdsmand, som var kommet ind i Danmark ved genforeningen i 1920, og var en slags fyrbøder for tyskerne i barakkerne.

Nogen sympati var der for Hitler i begyndelsen, men de fleste kom hurtigt på andre tanker. Et par gårdmænd prædikede alligevel nazisme og ønskede dens fremgang. Stort set fandt folk sig i, at nogle arbejdede for tyskerne, særligt når det gjaldt småkårsfolk, men entreprenører el. forretningsdrivende var man imod.

Uhyggeligt - på en måde - virkede luftangrebene på Tyskland. Lyden fra bølger af engelske flyvemaskiner kunne efterhånden tage lang tid, og man kunne nok tænke på, at et par bomber kunne tabes og falde ned på en. På Hitlers fødselsdag kom tyskerne hen over Munkebo. De kom så lavt, at man kunne skimte besætningen i maskinen. De kunne akkurat passere tagryggene og havens træer. Da måtte en engelsk maskine losse brandbomberne ud og en anden lossede 3

sprængbomber i Odense Fjord. Brandbomberne var ikke farlige nu, men sprængbomberne ville man gerne fiske op. De skulle findes efter en ret linie. Desværre løb 2 unge fiskere på en bombe og de omkom. Deres grave findes på Munkebo kirkegård.

Familien Rud Hansen med sønnerne Lars og Jørgen i København ca. 1944

Selv oplevede jeg en mine-sprængning, og jeg mener det var i sommeren 1953 (det var faktisk 1951, red.) Min søn Jørgen og jeg kom hjem efter en cykeltur på Sjælland og til Lund. Jeg skulle være dommer i en præcisionssejls på Odense Fjord – en søndag. Vi ankom som regel til Bregør havn og lagde til ved en fiskekutter. Der var udsættelse af præmier, og det havde været en årlig tilbagevendende fest, der afsluttedes med fællesspisning, uddeling af præmier

og bal på Munkebo Kro. Den søndag morgen stod vi en del på molen i Bregør og så på det stille dejlige hav, og det smukke landskab, alt medens bådene samledes ud for havnen.

Pludselig så vi en vandsøjle stige op, det så ud som vandsøjlen kom i 2 tempi. Medens snakken var gået, blev der nu pludselig bomstille nogle minutter indtil en af fiskerne, Søren Hansen, kaldet "Danmarks Søren", Bregør, resolut sprang ud i sin fiskekutter, idet han råbte: "Vi må derud og hjælpe dem". Et par flere fulgte efter. Det var Peter Larsen, kaldet "Peter Vierø", hvis motorbåd der var løbet på en mine. Heldigvis blev ingen ramt, skønt der var en del mennesker ombord, og heldigvis var båden helt ny; den splintredes ikke, men blev læk. Resolut satte P.V. båden på grund. Han og hans familie blev sejlet ind til havnen.

Fiskekontrollør P. Johansen foreslog, at løbet skulle aflyses; men P.V. sagde, at løbet skulle fortsætte. Han ville ikke skuffe deltagerne, og selv om vi alle var stærkt chokerede og naturligvis ikke mindst P.V. med familie gennemførtes løbet; men en mærkelig følelse sad alligevel i os hele dagen. Den mine havde man vist nok søgt efter. Man vidste, at den skulle være der, og at det var den sidste af en serie på 3 (4?). Nu var det ligesom en lurende fare var borte, og man kunne forholdsvis roligt igen besejle fjorden. En af mine elever - Olgas og Per "Træskos" søn - mine-sprængtes ved Kejnæs, og der var en stor begravelse i Munkebo.

Jublen over Danmarks befrielse er velkendt; men modstandsfolkenes arbejde dagen efter glemmes ikke. Entreprenøren blev ført bort til glæde for mange; men han holdt ryggen rank, må man sige. Modstandsbevægelsen lagde sig på jorden med skarpladte geværer omkring det hus, hvor man ville havde fat i manden. Det gjaldt sønderjyden, der havde været tysk soldat, og det gjaldt gårdmanden, som havde prædiket nazisme. Der lå de med armbånd og gevær og tog byens folk. Det virkede noget barskt. Men i fængsel kom de, og jeg har da også set en enkelt rapport om entreprenøren, og det var ikke særligt smukt. Selv beklagede han, at han var gået ind i arbejdet for tyskerne. Rent økonomisk behøvede han det ikke, sagde han. En dag kom man så til mig for at få mig til udforme en skrivelse til

myndighederne om fritagelse for straf for 2 af fangerne, nemlig for nazistgårdmanden og for sønderjyden. Gårdmanden havde jeg ikke så meget sympati for, fordi han stadig prædikede nazisme, skønt alle kunne se, at Hitler til sidst måtte tabe. Han kunne ikke tie stille, og så kom han i spjældet. Jeg blev budt penge for at forsøge en frifindelse; men jeg havde aldeles ingen lyst til en frelsergerning der. Derimod var jeg

Entreprenørens lastbil med gasgenerator

sympatisk stemt for sønderjyden. For det første var hans kone blevet fuldstændig ude af sig selv, ja helt lamslået, da hendes mand blev taget hin morgen. Det offentlige måtte nu støtte hende, fordi hun ikke kunne have systue mere.

Det var således folket selv, som i sidste ende måtte betale krigens omkostninger. Desuden havde hendes mand nægtet at gå i tysk uniform. Han gik kun med den i 14 dage, og under processen havde han sagt, at han aldeles ikke var nazist, men at han var en god og trofast socialdemokrat. Han ansøgte jeg om at få fri og fik to gårdmænd til at underskrive dokumentet, som jeg også underskrev. Vi havde held med vor skrivelse. Manden blev fri, men han fik aldrig noget at vide om vor skrivelse. Måske var den også unødvendig, idet han nok selv har talt sin sag.

Så ventede vi jo på englænderne i maj 1945, og vi syntes, at det tog alt for lang tid, inden de viste sig; men endelig kom de til Munkebo Kro. Omkring d. 10. maj 1945 skulle nogle panservogne ud på "The head of Fyn", hvor tyskerne havde en kanonstilling.

Men inden jeg fortsætter, må jeg hellere fortælle om min oplevelse af tyskernes tilbagetrækning. En dag, da jeg var gående ud mod Svishaven for at synge lig ud, kommer tyskerne på lastbil fra Fyns Hoved. Det var en gl. skraldekasse, overlæst af soldater. De var tæt stuvet sammen på ladet og hang på trinbrædderne. En enkelt cyklede eller hang på cyklen med greb i bilen. Der var ikke nogen feststemning "om bord". Vi havde mærket en opløsning af den tyske hær i nogen tid. Enkelte tyske soldater strejfede om i Munkebo, og en aften bankede det hårdt på vor hoveddør. 2 tyske soldater stod udenfor og bad om at komme ind i varmen lidt. De kom ind og stillede sig ved kakkelovnen og varmede hænderne. En enkelt havde i fuldt dagslys orienteret mig om, at den tyske hær i Odense var i opløsning. I de selv samme dage kom store jernbanevogne med flygtninge til Odense - i kreaturvogne - og tyske soldater gav dem lidt føde. De transporteredes til forskellige lejre bl.a. en ved Frøbjerg Bavnehøj, som jeg fik lejlighed til at se ude fra. Når de ankom til Odense, blev der fuldstændig stille på perronen. Man havde medlidenhed med de kvinder og børn, som lå på halmen i kreaturvognene.

Min svoger, Mads West, skulle holde bryllup for en datter i Sandager Kirke. Vi havde besluttet at tage med toget til Bred og derfra med bil til kirken. Vi stod på perronen i Odense og ventede på toget. Det gik imidlertid fra en helt anden perron - det var blevet lavet om - så vi så toget køre og blev nødt til at tage bilen hele vejen. Vi kørte ad hovedvejen. Vi så tyske soldater i smågrupper drage af sted gående, nogle med bare ben, andre sad ved moserne for at afkøle fødderne i vandhullerne, andre sad i skoven ved Spedsbjerg og lavede bål af de tørre grene for at få lidt varmt. En soldat kom på en gammel eksende cykel med en lille trækvogn

efter sig. Det var noget andet at se, end da de i ordnede geledder ankom til Danmark. Bilturen var forholdsvis dyr, men vi fik et minde, som ikke så let glemmes. For første gang så man en slagen hær. De danske soldater, der den 9. april 1940 kæmpede mod tyskerne blev hurtigt slået. Nu var det modstanderne, der endelig var slået.

For øvrigt fortalte en dansk soldat, Knudsen, Krongården, Orte, mig, at danske soldater ikke var bange for de tyske soldater, der tog dem til fange i 1940, men for befolkningen i Sønderjylland. De danske soldater blev indespærret og sendt hjem om natten for at undgå overfald fra befolkningens side. Da han senere fra Esbjerg studiet skulle fortælle om sine oplevelser fra 9. april 1940, blev afsnittet om befolkningens holdning overfor de danske soldater strøget.

Men altså, englænderne kom engang omkr. d. 10 - 12 maj 1945. Napoleons soldater skulle holde sig få km. fra bagerierne. Soldaterne i II verdenskrig indtog altid kroerne, således også englænderne. I dagens anledning blev der hentet mange bajere op. Heldigvis havde vi meget øl på kroen. I den ene ende af krobygningen - ud mod slagter Madsen - var der før krigen en købmandsforretning, hvor købmand Madsen balancerede mellem den lange disk og reolerne. Med få cm. afstand havde han placeret sine ølflasker, så han hele tiden kunne fugte organet. Han drak altså

Englænderne i Munkebo 1945. Til venstre Peter Nygaard Rasmussen og til højre Harry Rud Hansen

mange øller, og da tildelingen af øl efter II verdenskrig afhang af forbruget før denne, tilfaldt der kroen en stor ration, som vi nu nød godt af. En træveranda, som var bygget foran kroen (nu flyttet ud i haven), var vort mødested. Jeg havde med henblik på dette møde øvet mig i mange måneder for at opfriske mit engelsk. Det kom mig til gode. Jeg udsøgte mig en engelsk soldat, som var kontormand i det daglige. På panservognen lå hulter til bulter mange ting, bl.a. jagtgeværer. Han fortalte mig, at det var krigsbytte fra Tyskland. De skulle jo afvæbnes grundigt, mente han. Der var også fodboldstøvler ombord, og han kunne godt tænke sig, at vi arrangerede en fodboldkamp. Det var de parat til til hver en tid. Han fortalte, at det egentlig var bedre at være soldat end civil. En by, som de skulle indtage var jo i forvejen beskudt og bombarderet så grundigt, at indbyggerne var fuldstændig forstumlede, når soldaterne rykkede ind. Opholdet varede kun kort, så tog de af sted til Fyens Hoved. Jeg blev fotograferet ved en engelsk tank.

Omkr. 1952 var Ester, jeg og Lars på besøg i Bremen hos Dora (Dahm), Onkels plejedatter. En dag var vi alle inviteret til kaffe hos vor førstesvend Johan Ollen, og snakken gik. Der fik vi krigen at se fra tyskernes standpunkt. De beklagede sig over, at bomberne regnede ned over dem, og at de måtte gemme deres kostbare ting, bl.a. armbåndsure, for englænderne da de rykkede ind i byen. De blev ved med at fortælle, hvor meget de havde lidt. Beklagelserne var så vedvarende, at Ester bad mig om at fortælle, at det jo

egentlig var tyskerne selv, der havde begyndt bombningen af engelske byer, og at de tyske soldater heller ikke havde været englebørn i Danmark. Hitler havde jo selv forkyndt, at han ville udradere englænderne, men dertil havde Churchill sagt i radioen kort efter: "The Germans began the war, but we will finish it" ("Tyskerne begyndte krigen, men vi vil slutte den". red.). Tyskerne påstod jo, at de intet havde vidst derom.

Dora fortalte, at hun, når sirenerne lød, måtte løbe op på "Am Deich", hvor beskyttelsesrummet var. Men før hun forlod sit hus, lukkede hun alle vinduer og døre op, ellers sprængtes ruderne af lufttrykket, og da man intet glas havde måtte man tage papbagklædningen af billederne for at dække de huller der blev slået i vinduerne. De åbne døre og vinduer gjorde, at tyve bemægtigede sig forskellige ting under bombardementet. Hun havde bl.a. set sine havemøbler og andet i en have et stykke fra hendes hjem. Inden hun forlod hjemmet, måtte hun følge sin plejemor (min tante Anna) og sin mand ned i kælderen, hvor de havde nogen beskyttelse. Plejemoderen var for gammel til at flytte, og hun var tillige meget svær og svag. Doras mand havde dårligt hjerte. Når det var gjort, pakkede hun 2 kufferter med nødtørftigt tøj til hende og hendes dreng. Det var tungt, og en gang tabte hun den ene kuffert, så noget af tøjet trillede ud. Hun græd og var fortvivlet og mente, at nogen nok ville hjælpe hende med kufferten og den lille dreng; men der kom ingen.

I beskyttelsesrummet var der alt for mange, luften var dårlig, og nerverne kom i uorden. Hun fortalte, at gamle fornuftige mennesker kunne komme i et forrygende slagsmål. En fuldstændig sindssyge opstod i beskyttelsesrummet under de lange bombardementer. Endelig gav Dora en beskrivelse af det syn, der mødte dem efter f.eks. et par døgn ophold i rummet. Elektriske ledninger og sporvognsnettet var faldet ned i gaden sammen med murbrokker, væltede træer o.s.v. Gas og strøm var afbrudt og vand ligeså. Spændingen var stor, indtil hun så huset stå omtrent uskadt og hendes kære velbevarede. Under krigen døde hendes mand, og hun måtte køre ham ad omveje - gaderne var ødelagte - for at få ham begravet.

Der var ingen varer, og tingene måtte de købe hos bønderne, som skal have været ret hårdhændede i deres krav. Da der til sidst ingen penge var, måtte de handle med gulvtæpper og andre værdigenstande. Bybefolkningen blev fattig, medens landmændene samlede sig kostbarheder. De havde jo køberne i deres hule hånd. Senere, da de allierede kom, solgte mange piger sig for cigaretter, chokolade o.s.v. Ved besættelsen af byer og landsbyer gik det ud over kvinderne; men de fik da valuta for velviljen.

Tyskerne som sådan vidste ikke noget om det rædselsfulde som skete i de besatte lande, påstod de, men soldaterne må i hvert fald have set hvad der foregik, også bl.a. med jøderne.